

Administrazioko hizkera eta terminologiaz jardunaldiak

Jose Inazio Berasategi

Aurtengo ekainaren 8 eta 9an egin ziren Jardunaldi hauek Gasteizen, eta orain argitaratu dira han aurkeztutako hitzaldiak. Hizkuntza Politikarako Idazkaritzak eta Herri-Arduralaritzaren Euskal Erakundeak antolatuta, gai hauekin zerikusi zuzena duten hogeitamar lagun inguru bildu ziren Jardunaldiotan, jatorri eta iritzi ezberdinetakoak, Herri-Administrazioetatik, Euskaltzainditik, Unibertsitatetik... etorriak.

Jardunaldi hauen helburuak:

- Administrazio-eremuko hizkera eta terminologian euskaraz azken urteotan egindako bidea aztertzea.
- Gaur egungo egoera aztertzea eta elkarren arteko iritziak jorratzea.
- Aurrerantzerako elkarlanerako bideak jartzea.
- Terminologia lantzeko eta bateratzeko bideak eta bitartekoak zehaztea.

Sei gai eta txosten nagusiren inguruan bildu ziren iruzkin eta eztabaidak:

- 1.—Administrazioko euskararen hizkera-mailak eta terminologi arazoak. Andres Urrutiaren txostena.
- 2.—Arazo ez-linguistikoak administrazio arloko terminologian. Gotzon Egiaren txostena.
- 3.—Administrazioko terminologiaren sorkuntzarako bideak. Andoni Sagarnaren txostena.
- 4.—Hizkuntza bakarretikako itzulpenez eta bestez. Ibon Sarasolaren txostena.
- 5.—Administrazioko terminologia eta inguruko arloekiko harremanak. Araceli Diaz de Lezanaren txostena.
- 6.—Administrazioko euskararen terminologia bateratzeko erizpide eta bideak: lantzekoak eta antolakuntzazkoak. Eneko Oregiren txostena.

Bi egunetan zehar eztabaida zabal baterako bide eman zuten txosten hauek eta mota askotakoak izan ziren ekarpenak, administrazioko hizkera eta terminologiaren gaiari zuzen-zuzenean lotuak batzuk, gaia bere zabaltasun osoan ukitzen zutenak beste zenbait. Horiek nolabait laburbildu beharrez eta, zenbait gauza interesgarri albora uzteaz gain, orokorregi gertatu eta jardunaldiotako ekarpenen zehaztasuna gutxieteko arriskuz bada ere, honako puntuok azpimarratzera ausartuko nintzateke neu:

a) Jardunaldiotako giroa bera. Hainbat urtetan zehar gai hauetan nagusi izan dugun zatiketaren gainera, bildu eta lasai eztabaidatzeko aukera izan da egun hauetan. Bakoitza bere bidetik ibili ondoren azken urteotan elkarren arteko bide bat, nolabaiteko elkargune bat sortu dela esan daiteke eta horren gain beste urrats batzuk emateko giro egokiagoa nabari da orain. Horretan oinarritu dira Jardunaldiok eta, inork bere iritzia mugatzen ibili gabe, lasaitasun eta zabaltasun haundiz eztabaidatu ahal izan dira gaiak. Azkenean honelako foruak sarriago antolatu beharra ere argi utzi duenik izan da.

Terminologi lanak emaitza onak izan ditzan erabiltzaileen arteko adostasuna landu beharra dago oinarri-oinarrian. Terminologian

adostasuna ez da batez ere irizpide kontua, baizik eta onartze eta partaidetza-kontua eta hori lortzearren elkarlanerako, jadanik urratutako bideen azterketarako eta guztion partehartzearen bidez landutako gomendioetarako bide eta bitartekoak jartzea on litzake.

b) Bereziki bi arlotako jendea izan da batzar hauetan: hizkuntzaren inguruan (itzulpengintzan, hizkuntza normalkuntzan, hiztegi-gintzan,...) dabiltnak batetik eta lege-munduaren inguruan (abokatu, irakasle, notario,...) dabiltnak bestetik, eta bien arteko harreman eta tirabirak argigarri izan dira benetan.

Hizkuntzaren autonomia beharra azpimarratu zen hizkuntzalarien aldetik. Beste hizkuntzetako hitzek bide bat egin dute eta, sarritan, hasierako esanahia zabalduz, aldatuz, edo dena delakoz, esanahi zehatz bat hartu dute administrazio edo lege-munduko hizkeran. Hitz —edo hitz-kate— baten ordaina euskaraz ematerakoan ez dugu gaztelerazkoari estu-estu lotu beharrik; horren mezua, inguruko hizkuntza nagusiak (frantsesa, ingelesa, alemana eta katalana kasu) ere kontutan izanda, eta euskaldunak eta euskarak, hizkuntza gisa, behar duen autonomia, duintasuna eta batasuna (eta honetan Iparraldea ere kontutan hartu beharra aipatu zen behin eta berriro) gogoan izanda urratu behar dira bideak eta irtenbideak. Administrazio-munduen artekoa izan behar du itzulpenak hizkuntzen artekoa baino gehiago. Azken finean hitzen artean konbentzio-sare bat antolatu behar da eta konbentzio-sare hori euskararen izaerari eta euskaldunaren adierazpen-beharrei erantzunaz antolatu behar da. Konbentzior ulertzen da esanahia zer den eta konbentzio horiek euskaraz ere landu behar ditugu.

Zuzenbidearen alorrean hitza jadanik mugatua izatea, eta haren esanahia zehatz-mehatz eman beharra ziurtasun juridikoa ez galtzeko, azpimarratu zuten berriz legelariak. Hizkuntzalariak nahi adinako askatasunik ez legoke hemen eta erdarazko (eta, gure kasuan, gehienbat gaztelerazko) hitz bakoitzari euskaraz ere ordain zehatz eta bakar bat eman beharra azpimarratu dute. Arau, doktrina eta jurisprudentzia hitzek garrantzi berezia dute eta hauetan euskarak inolako maniobrabilitaterik ez du.

Bai batzuk eta bai besteak bat etorri dira, ordea, elkarrekin saiatu beharraz. Administrazio eta lege-munduko hiztegia lantzeko hizkuntzalariek eta legelariak batera lan egin beharko dute. Guztion artean osatu beharko da konbentzio-sare hori nahiz eta bat etorri ez zenbaitetan sare horren autonomi mailan.

c) Administrazioan erabiltzen den hizkerak eta hiztegiak maila asko ditu eta horiek ongi bereizi beharra dago, guztiei ezin zaizkie eman eta irtenbide berberak.

Politikagintzaren, epailaritzaren, legegintzaren, administrazioaren hizkerak berezi daitezke batetik, baina baita zuzenbidearen hizkera zientifikoa, arau eta kontzeptu juridikoak, arau juridikoen exekuzioa eta, azkenik, administrazioak herritarrekiko harremanetan erabiltzen dituen hainbat informe, gutun, jakinerazpen... ere. Bakoitzak bere ezaugarri eta lotura bereziak ditu eta bakoitzean, eta batipat itzulpenetan, jokamolde eta irizpide ezberdinak erabili beharko ditugu.

Hiztegi kontutan ere antzeko zerbeit dugu. Espezialitateko hizkuntzak eta bere nomenklaturak aztertzen dituen zientzia-teoriatzat hartzen badugu terminologia, administrazioan —eta administrazio-ko zenbait mailatan bereziki— darabiltzagun hainbat hitz hiztegi arruntari dagozkionak eta hizkuntza standardaren hurbilekoak dira; batzuetan eta bestetan ezin beraz berdin jokatu, eta kasu bakoitzean non gabiltzan oso ondo jakin beharko dugu.

Bestalde, berriz, administrazioak oso esparru zabalak hartzen ditu bere baitan eta alor bakoitzeko adituekin elkarlanerako bideak jartzen ahalegindu beharko du. Termino askok (saila, sailordetza, adz.) erabilera-eremu espezifikoa izango du administrazioan; beste askorentzat (pagadi, hegazkin, adz.) berriz, erabilera-eremu atxekia izango da eta, beraz, oso kontutan hartu beharko dira hauen erabile-ra-eremu espezifikoetan gerta daitezkeen garapenak.

d) Hitza ez da bere hartan hutsean hartu behar ingurukoarekin zerikusirik ez balu bezala. Diskurtsuaren baitan du lekua terminoak eta diskurtso osoari erantzun behar dio. Termino artean dagoena, dis-

kurtsuaren egitura, begiratu behar da, askotan eragozpenak ez bait datoz terminoetatik, terminoen arteko loturatik baizik. Eta horren adibidetzat administrazioko hizkeran esapide, esaldi, hitz-kate edo lokuzioek zernolako maiztasuna eta garrantzia duten ikusi besterik ez dugu. Bestalde, hizkuntza batetik bestera igarotzerakoan —eta gehiago oraindik euskara eta gaztelera bezain hizkuntza ezberdinen kasuan— kategoria gramatikal bakoitza bestean kategoria berberaz zertan emanik ez da; aspaldiko baliabideak ditugu trasposizioa, parafrasia eta beste hainbat.

Askotan legea eta ekintza administratiboa itzultzen ari gara eta ez bitarteko diskurtsua, —esate baterako, literatura juridikoa—, eta hortik datozkigu arazo asko; euskaraz sortuko bagenu errazago iritsiko ginatke ziur aski zehaztasunera eta lehen aipatutako konbentzio-sare hura osatzera. Eta hemen ezin aipatu gabe utzi Legebiltzarrean ere lege-proposamenak eztabaidatzerakoan euskararen erabilpenak lukeen garrantzia.

e) Eta hain zuzen ere, administrazioan euskarak dituen arazo nagusiak ez datoz terminologiatik, erabilpen eskasetik baizik. Administrazioko terminologia ezin dezakegu estu-estuaz aztertu, terminologia horien erabiltzaileak eta erabilguneak kontutan izan gabe, eta bide honetatik abiatuta, terminologiak beregaintasun apala du; hizkuntza gaitasunaren arazoa da nagusi; hiztunen mintzagaitasun ahul, erasan eta kaskarra da, sarri eta neurririk handiengan, benetako arazo-iturria.

Honi aurre egiteko, euren artean nahiz herritarrekiko harremanetan, bere lanean euskaraz jardungo duten administrazio-guneak antolatu behar dira. Euskarazko erabilpenaren eta sorkuntzaren bidetik abiatu behar dugu orain arterainokoan baino askoz ere kemen handiagoz. Eta Administrazioari buruz esandakoak inguruko beste hainbat alorretarako ere balio du. Euskaraz administrazio-eta lege-literaturarik sortzen, erabiltzen eta ezagutzen ez dugun bitartean itzulpenaren, eta neurri handian gaztelaren, morrontzaketik irtetzea oso zaila izango zaigu.

f) Terminologiaren arazoa itzulpengintzaren eskutik datorkigu askotan eta itzulpeneko lan-baldintzak berriz oso txarrak dira gehie-

netan. Itzulketaren emaitza eta horren eraginari dagokion heinean administrazioko euskara hobetu nahi badugu, alde askotatik eragin beharra dugu:

- Itzultzaileen eta administrazioko langile (eta batez ere teknikari eta testu-sortzaileen) prestakuntza hobetzeko bideak jarritz.
- Euskarazko administrazio-testuen azterketarako bideak ugaritu eta aniztu behar dira, Unibertsitatearen eta hizkuntza erakundeen laguntza ere bideratuz.
- Itzulpengintzaren antolakuntzazko baldintzak erabat hobetu behar dira, testua sortu duenarekin harreman zuzenean jarritz itzultzailea eta lanerako bitarteko egokiak eskainiz.
- Itzuli behar diren testuen kalitatea hobetu behar da eta testua sortzerakoan nahiz itzultzerakoan kontutan izan behar dira hartzailearen nolakotasuna ere, honen baldintza soziolinguistikoak oso gogoan izanik.

g) Antolakuntza aldetik irizpideak bateratzeko eta batera jokatze bideak jarri beharra txosten eta iruzkin batean baino gehiagotan azpimarratu arren proposamen zehatzak ere eginaz, azkenerako utzi eta puntu hau ez zen sakon aztertu eztabaidetan. Aipatu dugu jadanik honelako forumak maizago antolatu beharra. Horrez gain ordea, antolakuntza sendoagoak beharko lirateke hainbaten ustez.

Antolakuntzan atal bat baino gehiago berezi beharko lirateke; hiru behintzat:

- 1.-Terminologia lantzen duen taldea edo taldeak, terminologilari eta adituz osatuak.
- 2.-Kontsultategia eta honen azpiegitura, terminologiako datubanku eta guzti.
- 3.-Erabilpenerako erabaki, gomendio eta proposamen bateratuak egingo dituen taldea.

h) Egun hauetan administrazioko hizkera eta terminologia lantzeko irizpideez jardun genuen gehienez, eta kasuistikara oso sa-

rritan murgildu arren, helburua ez zen hitzez-hitz eztabaidari ekin eta adostasunera iristea. Argi dago ordea, irizpideetan bat etorri arren gero irtenbide konkretuetan orpoz-orpo topo egiten dugula. Eta behin baino gehiagotan nabarmendu zen hori ere.

Horregatik, hitzez-hitzezko eztabaidarako bideak ere jarri beharra legoke, aurreko puntuan aipatutakoak edo bestelakoak. Lehenik hitz, esaldi eta esapideen onargarritasun edo "euskalduntasunaren" irizpide-sail edo baremo modukoren bat aztertu beharko litzateke eta, gero, hori aplikatuz, hitzez-hitzezkoari ekin. Eta ildo horretan han zenbait proposamen eta eztabaida izan arren, bide hori eginkizun geratu zen gehienbat.

Beste puntu asko ere aipa genitzazke baina niri puntu hauek iruditu zazkit hemen gogoragarrienak. Nolanahi ere, argitaratu berri da txostenak, txostenei partaide bakoitzak egindako iruzkinak eta elkarrizketan izandako eztabaida eta ekarpen nagusiak biltzen dituen liburua eta hara jo beharko du zehaztasun gehiago nahi duenak.

Edonola ere urrats berri bat izan dira Jardunaldi hauek. Gai asko eta garrantzitsuak mahaigaineratu ziren eta elkarlanerako giroa egokia, duela urte batzuk mundu honetan nabari zitekeen baino hobea, izan daitekeela gaur egun erakutsi zuten. Arazoak eta akatsak non aurkituko ditugun ere ongi nabarmendu zen. Eta bide honek aurrera egin behar du oraindik fruiturik emango badu. Agintaritzak du orain herronka hor esandakoak bereganatu eta irtenbide bat eskaintzeko. Lantalde bat sortua da jadanik zenbait erakundee-tako ordezkari osatua, han aztertutakoa jaso eta, administrazioko hizkera eta terminologiari dagokionez, hiru punturen inguruan proposamenak egin ditzan:

- Terminologi alorrean zer behar izan ditzake administrazioak datozen urteotan.
- Administrazioak terminologia, eta hizkuntza eredu bera, bateratzeko zernolako bideak erabil ditzake.
- Egitasmo hori burutzeko zernolako egitura antolatu behar du administrazioak eta zernolako harremanak behar ditu termi-

nologia eta hizkuntza-ereduen inguruan lanean hasi diren pertsona eta erakundeekin.

Gai honek izango dituen aurrerabideez eztabaidatzeko aukera berririk ere izango al da beraz! Eta partaide batek azaldu bezala, hor dugu berehala Larramendiren ehunurteurrena, gai hauen jorratzeari berriro ekiteko aukera ezin hobea eskain dakigukeena.

SINTESES

Encuentros sobre lenguaje administrativo y terminología

Estos encuentros se celebraron los días 8 y 9 de junio en Gasteiz, organizados por el Secretariado de Política Lingüística y el Instituto Vasco de Administración Pública (IVAP). En él se reunieron profesionales de distintas procedencias (Euskaltzaindia, Administraciones locales, Universidad) y diferentes criterios, que de una manera u otra tienen relación directa con estos temas.

Los objetivos de los encuentros eran:

- analizar la labor llevada a cabo sobre estos temas durante los últimos años.
- analizar la situación actual, e intercambio de distintos puntos de vista.
- poner los medios para realizar una labor conjunta en el futuro.
- determinar los medios para elaborar y unificar la terminología.

Las discusiones se llevaron a cabo alrededor de seis ponencias:

- 1.- Niveles del lenguaje administrativo y problemas de terminología. Andrés Urrutia.
- 2.- Problemas no lingüísticos en la terminología del campo administrativo. Gotzon Egia.
- 3.- Medios para la creación de la terminología de la Administración. Andoni Sagarna.
- 4.- Sobre la traducción a partir de una sola lengua y otros asuntos. Ibon Sarasola.
- 5.- La terminología de la Administración y sus relaciones con campos próximos. Araceli Díaz de Lezana.

6.- Criterios y medios para unificar la terminología del euskara de la Administración. Eneko Oregi.

Uno de los aspectos más interesantes de este encuentro fue que en él se contrastaron los puntos de vista casi divergentes de lingüistas y juristas: los primeros abogaban por la autonomía de la lengua, subrayando que la traducción, más que entre lenguas, ha de ser entre las distintas Administraciones; por ello, teniendo en cuenta que trabajamos con convenciones, hemos de tratar de crear redes de convenciones en euskara. Los juristas, en cambio, resaltaban la necesidad de la precisión terminológica, y de términos jurídicos estrictamente equivalentes a los, en nuestro caso, del castellano, lo que iría en contra de la antes mencionada autonomía lingüística.

En cualquier caso, se subrayó que el problema terminológico es también un problema de discurso, es decir, que hay que situarlo en un contexto más amplio que el puramente léxico; y si fuéramos capaces de crear ese discurso en euskara, sin limitarnos a la traducción, llegaríamos antes tanto a la deseada precisión como a la creación de la red de convenciones de la que hablan los lingüistas; aunque, dada la importancia de la traducción en este campo, también se insistió en la necesidad de poner todo tipo de medios para mejorar las condiciones de trabajo del traductor.

Estos encuentros han constituido un paso importante en este tema, con un intercambio de distintos criterios nuevo e importante. Además, de él ha surgido un grupo de trabajo que va a continuar trabajando regularmente en este campo.

SYNTHESIS

Meetings on Administrative Language and Terminology

These meetings took place on 8th and 9th June in Vitoria. They were organized by the Secretary of Linguistic Policy and the Basque Institute of Public Administration (IVAP).

Different professionals attended these meetings. People from the Basque Academy of Language (Euskaltzaindia), Local Administration, the University, etc: all having in one aspect or another a direct relation with this subject. The objectives of these meetings were:

- to analyze the work carried out on this subject in recent years.*
- to analyze the present situation.*
- to exchange different points of view.*
- to take the necessary measures towards working together in the future.*
- to determine the means by which the elaboration and unification of the terminology should be attained.*

Discussions were held on six reports:

- 1. Levels of Administrative Language and Terminology Problems.*
- 2. Non-linguistic Problems in Terminology within the Administrative Field.*
- 3. Means for creating Administrative Terminology.*
- 4. Translation from only One Language, and other Matters.*
- 5. Administrative Terminology and its relation to neighbouring fields.*
- 6. Criteria and Means to unify Administrative Terminology in Basque.*

One of the most interesting aspects of this meeting was the contrast between the almost opposite points of view between the linguists and the jurists. The former advocated the autonomy of the language insisting that the translation rather than being between languages should be between administrations; for this reason, and bearing in mind that we work with conventions, we must try to create networks of conventions in Basque. The jurists, on the other hand, pointed out the need for terminological precision, and for legal terms exactly equivalent to those in Spanish which would go against the aforementioned linguistic autonomy.

Nevertheless, it was said that the problem of delivery, which means that it should be looked at from a viewpoint which is wider than the purely lexical one; and if we could create this type of language in Basque without having to resort to translation we would achieve both; the so longed for precision one and the creation of a network of conventions, the one the linguists talk about: Although bearing in mind the importance of translation in this field, also insisted upon was the need to provide all kinds of means in order to improve the conditions of work of the translator.

These meetings have meant an important step forward in the subject, with a new interchange of different opinions and the birth of a work team which is going to continue working regularly in the field.